

Hidrogeológia BSc

Dr. Szűcs Péter, egyetemi tanár

Miskolci Egyetem,

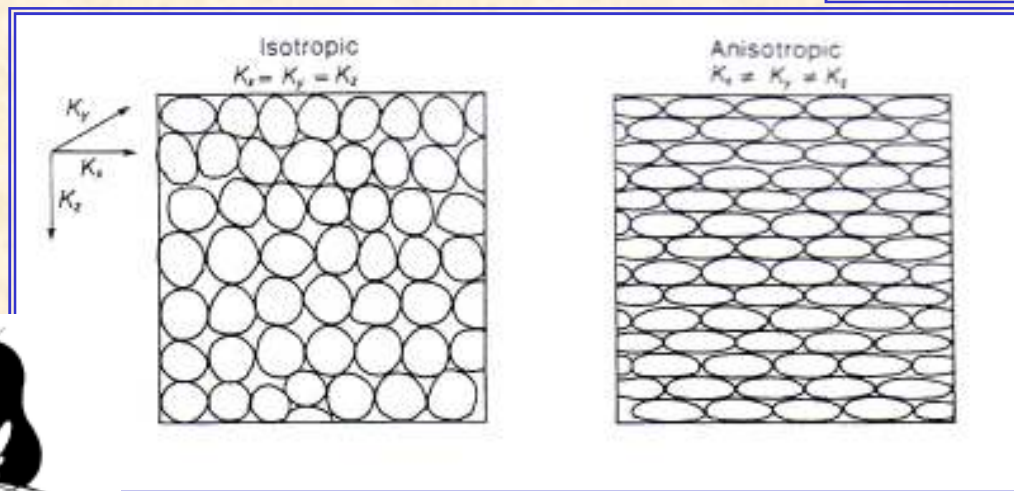
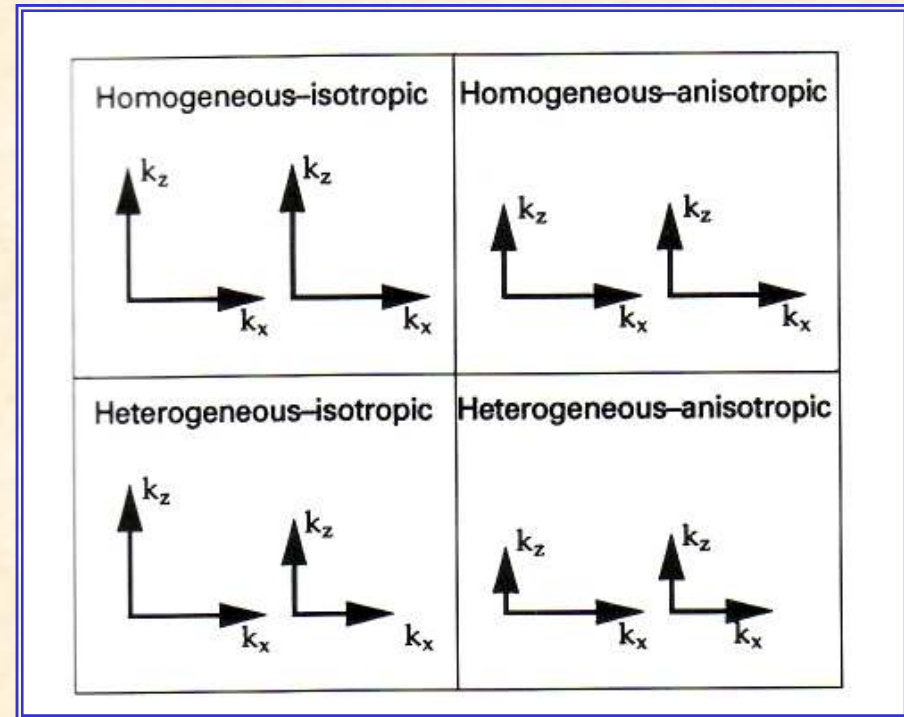
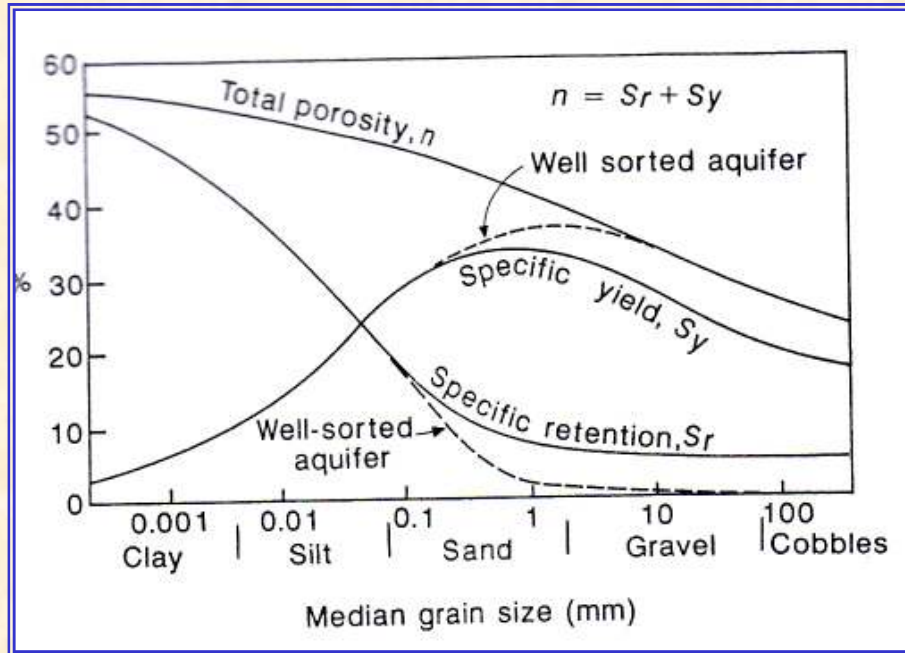
Hidrogeológiai – Mérnökgeológiai Tanszék

2. rész

A vízadó réteg és a felszín alatti víz főbb tulajdonságai

Homogén, inhomogén, izotróp, anizotróp rétegek

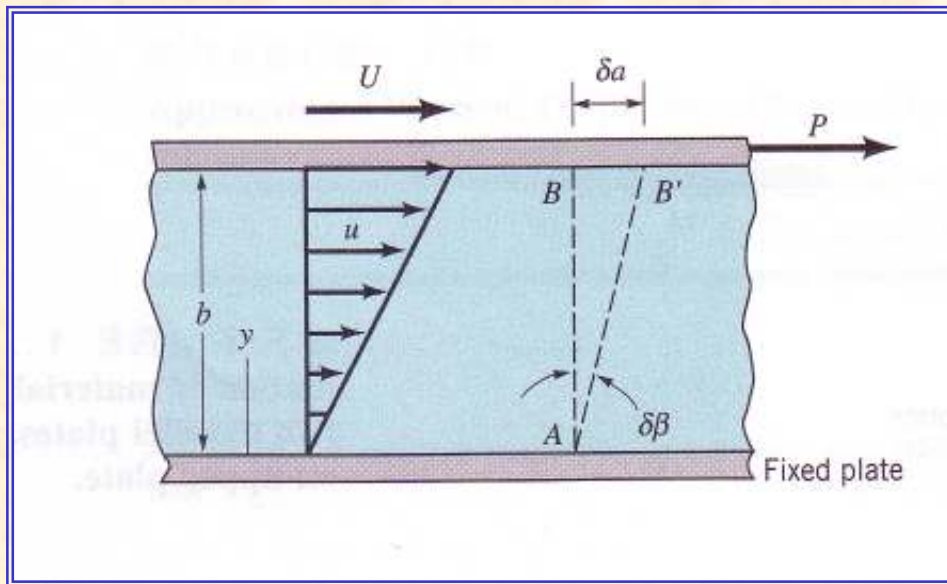

$$\lambda = \frac{k_h}{k_v}$$

A felszín alatti víz néhány fizikai tulajdonsága

- Belső súrlódás, a víz viszkozitása

- Csúsztató feszültség [Pa]

$$\tau = \mu \frac{du}{dy}$$

μ - dinamikai viszkozitás

$$\mu = 0.001 \text{ Pa s (20 } ^\circ\text{C)}$$

1 centi poise = 0.001 Pa s

Poiseuille (1832)

$$\mu(T, P)$$

$$\mu = \frac{\mu_0}{1 + 0.337t + 0.00022t^2}$$

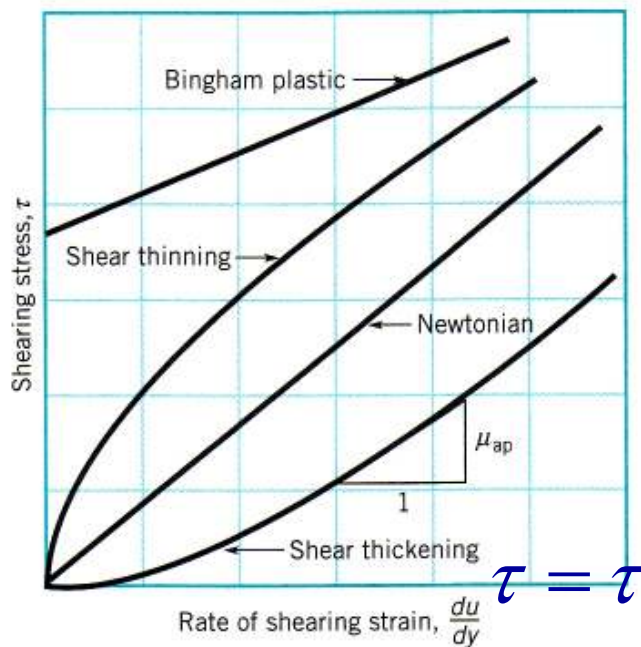

A felszín alatti víz néhány fizikai tulajdonsága

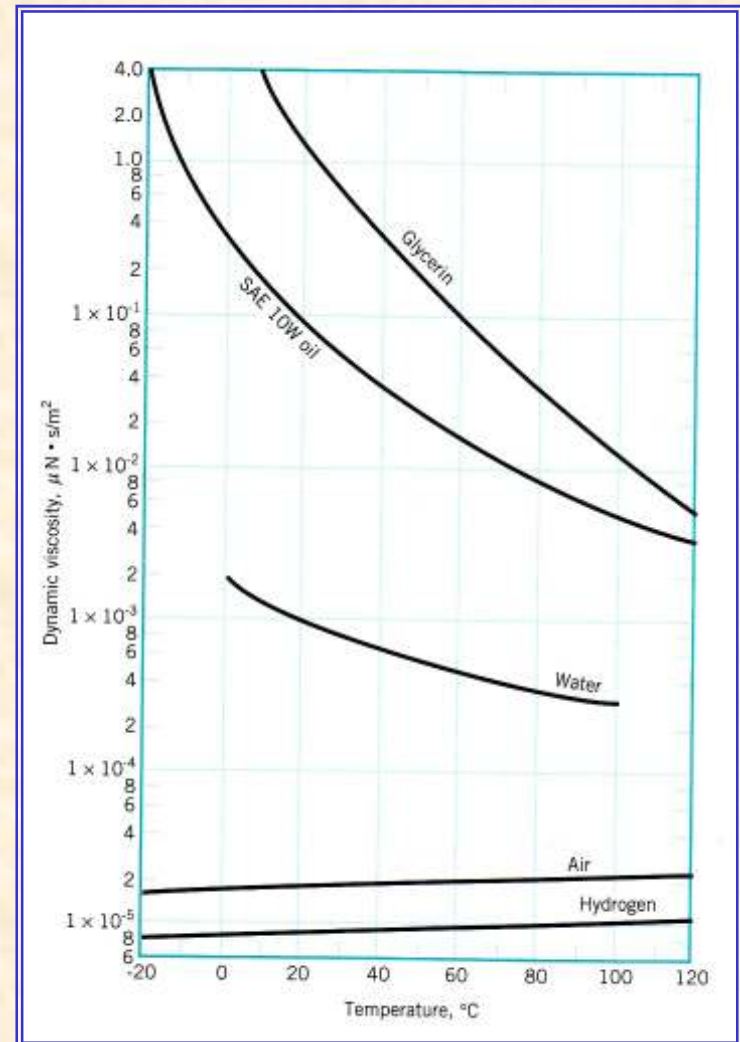
- Belső súrlódás, a víz viszkozitása

$$\nu = \frac{\mu}{\rho} \text{ - kinematikai viszkozitás [m}^2\text{/s]}$$

$$\nu(T, P) \quad \nu = 10^{-6} \text{ m}^2\text{/s (20 }^\circ\text{C)}$$

$$\tau = \tau_0 + \mu \frac{du}{dy}$$

Bingham test

Összenyomhatóság, rugalmasság

- B_v , rugalmas térfogat-kiterjedési tényező

$$B_v = -\frac{1}{V} \frac{dV}{dP} \quad [1/\text{Pa}]$$

E , rugalmassági modulus

$$E = \frac{1}{B_v} \quad [\text{Pa}]$$

$$B_v = \beta = 5 \cdot 10^{-10} \left[\frac{1}{\text{Pa}} \right]$$

$$\rho = \rho_0 \cdot \exp^{\beta(P-P_0)}$$

A víz térfogatkiterjedési tényezőjének (B_v) értékei a hőmérséklet és a nyomás függvényében $10^{-5}/\text{Mpa}$ -ban

Hőmérséklet, $T, [^{\circ}\text{C}]$	Nyomás, u [Mpa]					
	0,1	0,5	1,0	2,0	4,0	8,0
0	5,38	5,36	5,32	5,28	5,21	5,08
5	5,33	5,29	5,24	5,18	5,08	4,93
10	5,29	5,23	5,16	5,07	4,98	4,81
15	5,26	5,18	5,10	4,99	4,88	4,70
20	5,24	5,14	5,03	4,92	4,81	4,61

A felszín alatti víz sűrűsége

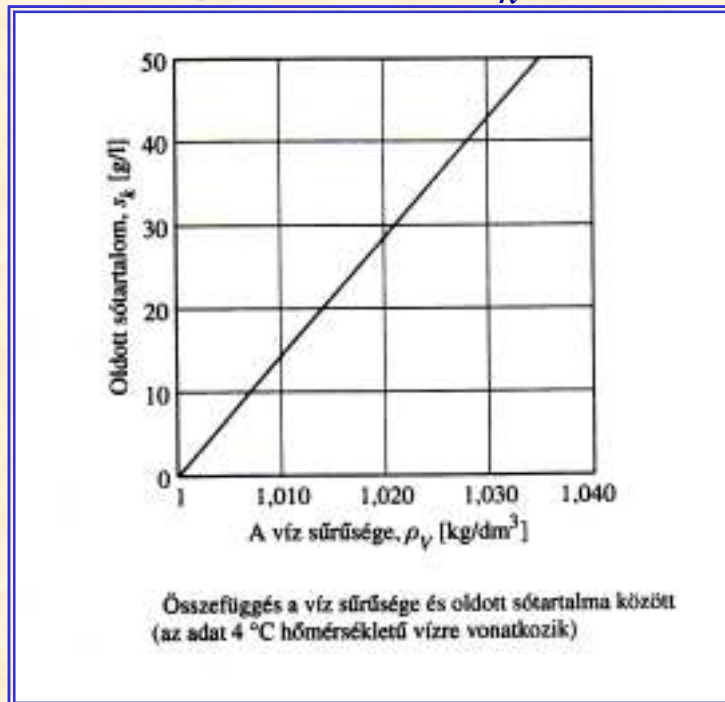
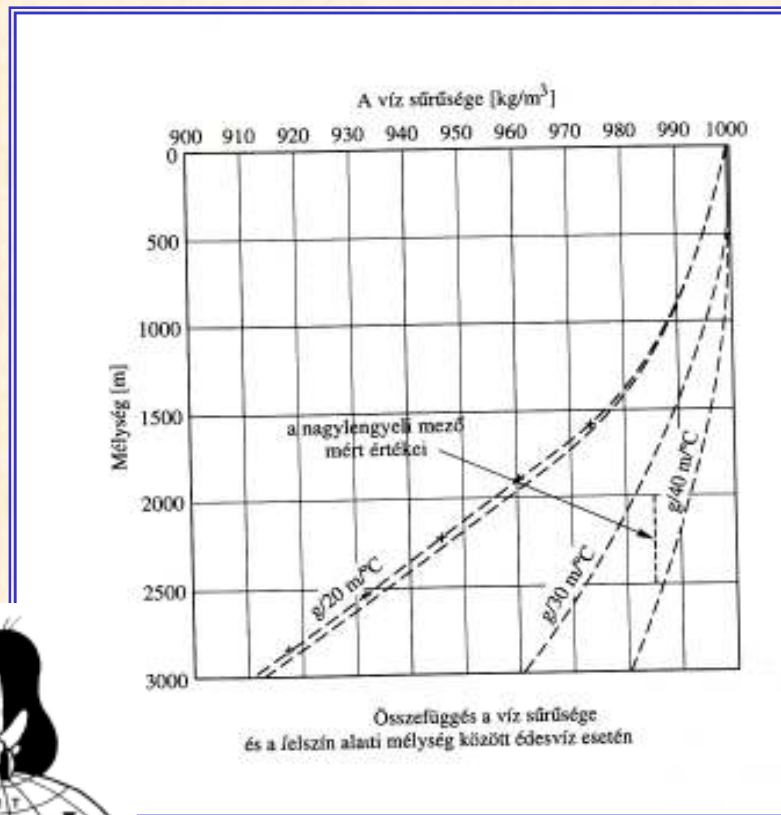
- A folyadék sűrűsége függ a hőmérséklettől, az oldott sótartalomtól és a nyomástól

$$\rho = \frac{M}{V} \left[\frac{\text{kg}}{\text{m}^3} \right]$$

A víz sűrűsége a T növekedésével csökken

S_k a vízben oldott sótartalom [g/l]

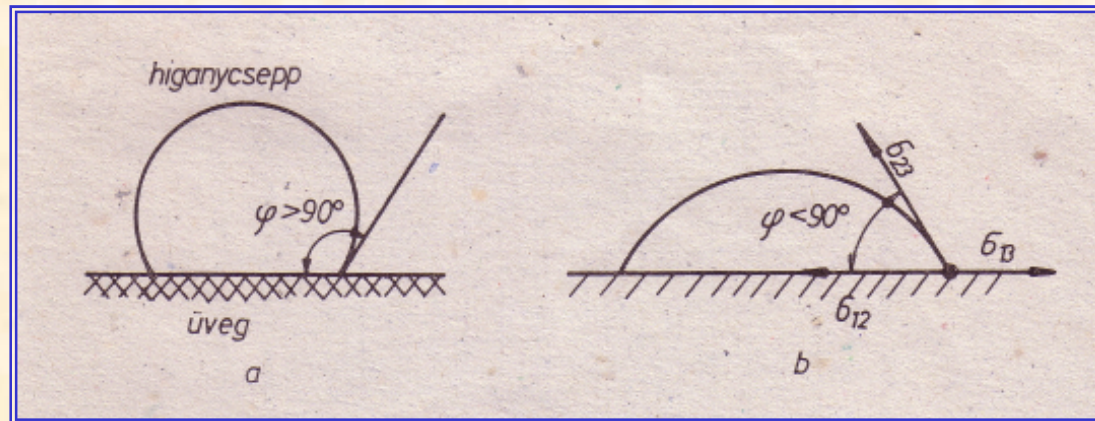
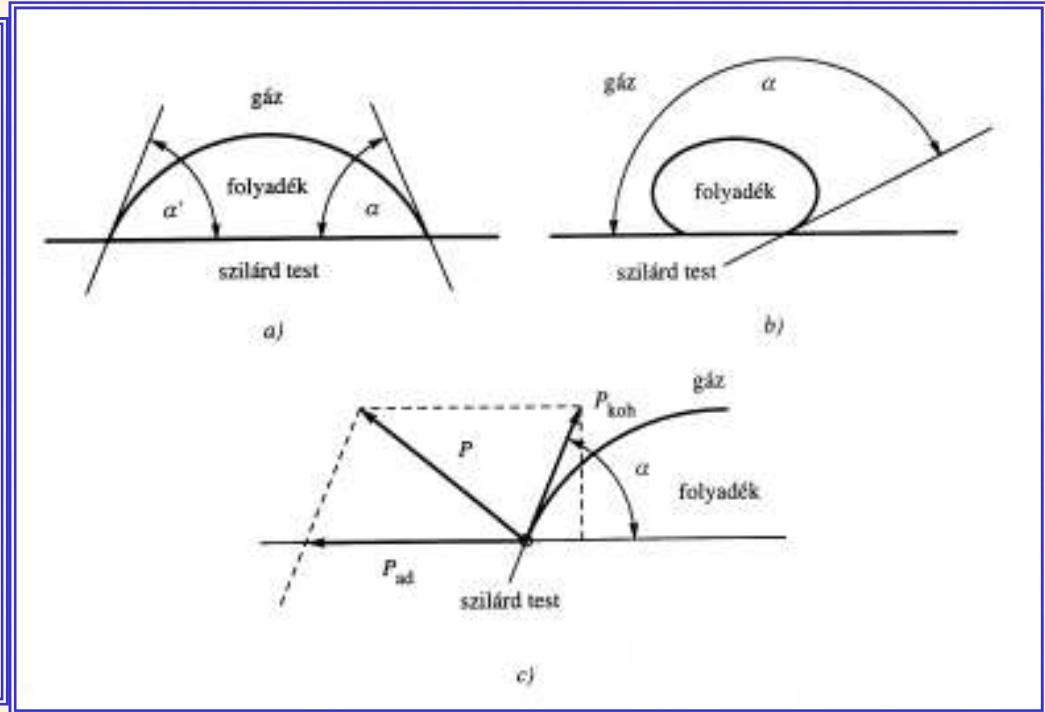
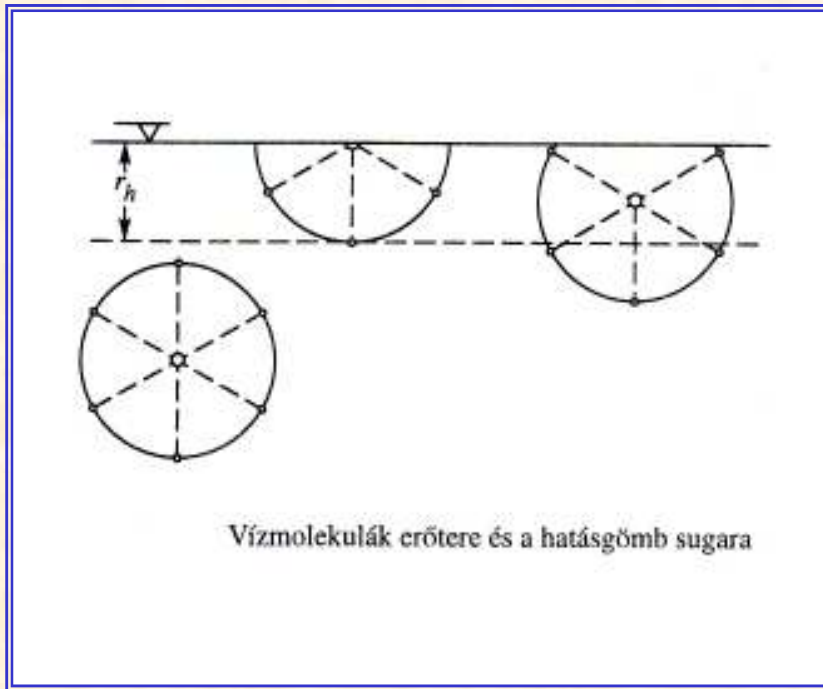
$$\rho = 0.7 \cdot S_k + 1000 \left[\frac{\text{kg}}{\text{m}^3} \right]$$

A víz felületi feszültsége

- A felületi feszültség a molekuláris erők függvénye

Kapillaritás

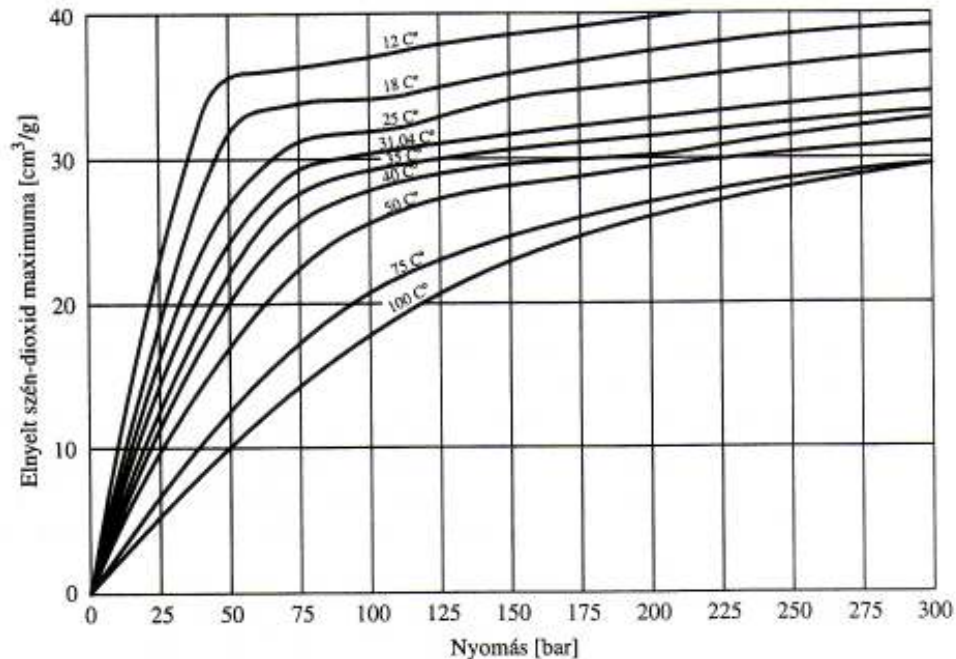

A víz gáztartalma

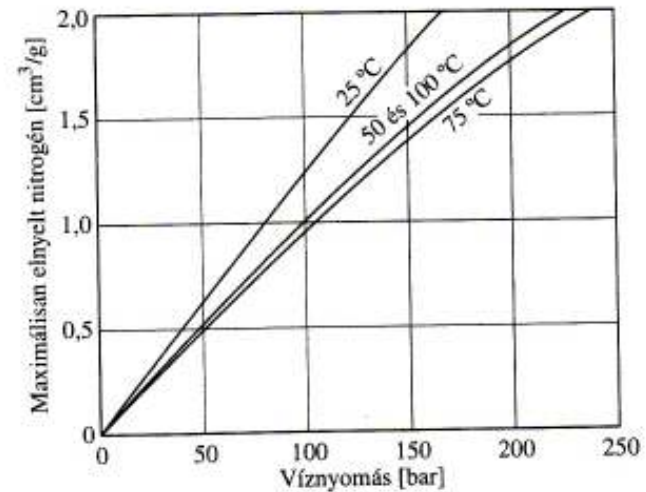
- Normál állapoton 20 l levegő oldódik 1 m³ vízben

$$V_{go} = \Gamma \cdot P$$

A CO₂ nagyság rendekkel jobban oldódik a vízben mint a metán vagy a nitrogén

A víznyomás és a szén-dioxid-elnyelő képesség közötti összefüggés a szén-dioxid 1 bar nyomásra átszámított térfogatában

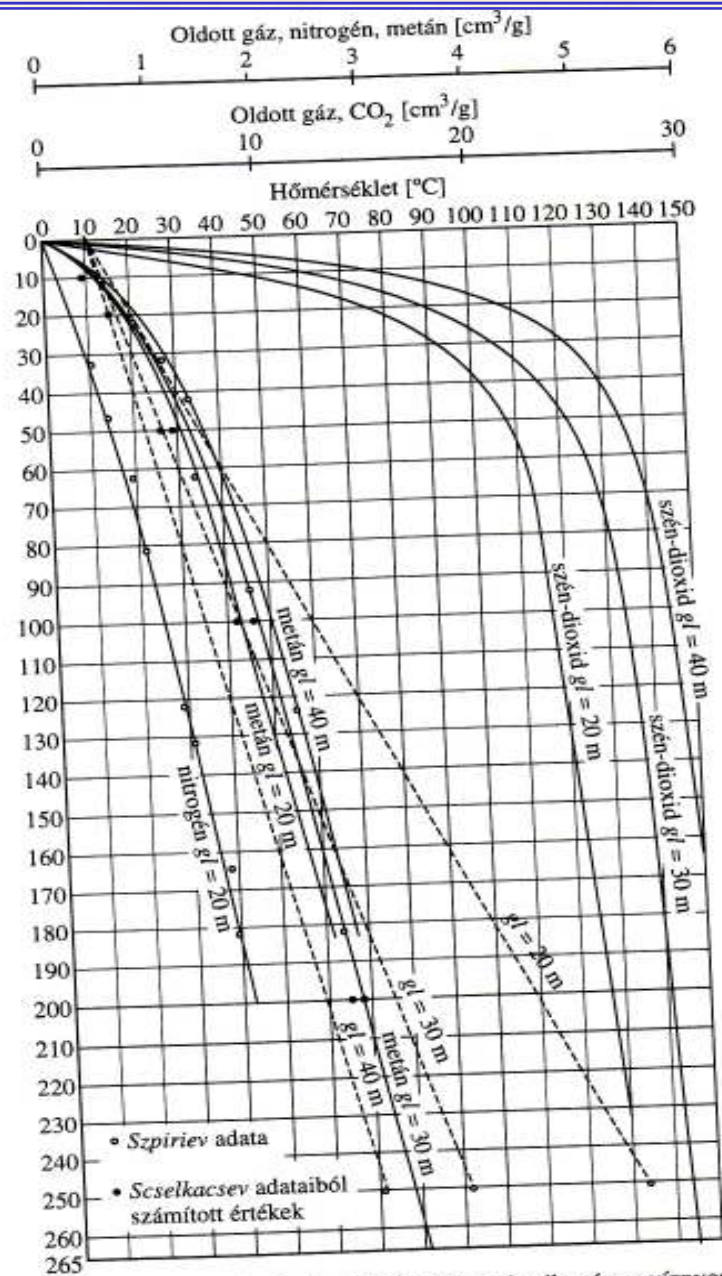
A víznyomás és a nitrogén-elnyelő képesség közötti összefüggés a nitrogén 1 bar nyomásra átszámított térfogatában

A víz gáztartalma

- A nyomás és a geotermikus lépcső szerepe
- A víz sűrűsége az elnyelt gáz mennyiségének növekedésével csökken

A rétegek gázelnyelő képességének változása a víznyomás és a geotermikus lépcső függvényében

A Bernoulli – tétel, a Hubbert összefüggés, a hidraulikus emelkedési magasság

- m tömegű test energiája

Potenciális energia

$$W_1 = mgz [J]$$

Kinetikus energia

$$W_2 = \frac{1}{2}mv^2 [J]$$

Rugalmas energia

$$W_3 = m \frac{P}{\rho} [J]$$

Bernoulli: egységnyi tömegű folyadék energiája

$$\Phi = gz + \frac{v^2}{2} + \frac{P}{\rho} \left[\frac{J}{kg} \right]$$

A Bernoulli – tétel, a Hubbert összefüggés, a hidraulikus emelkedési magasság

- Hubbert: egységnyi tömegű folyadék energiáját vízoszlop magasságban fejezi ki, illetve a kinetikus energia elhanyagolása

$$\Phi = gh = gz + \frac{P}{\rho} \left[\frac{\text{J}}{\text{kg}} \right]$$

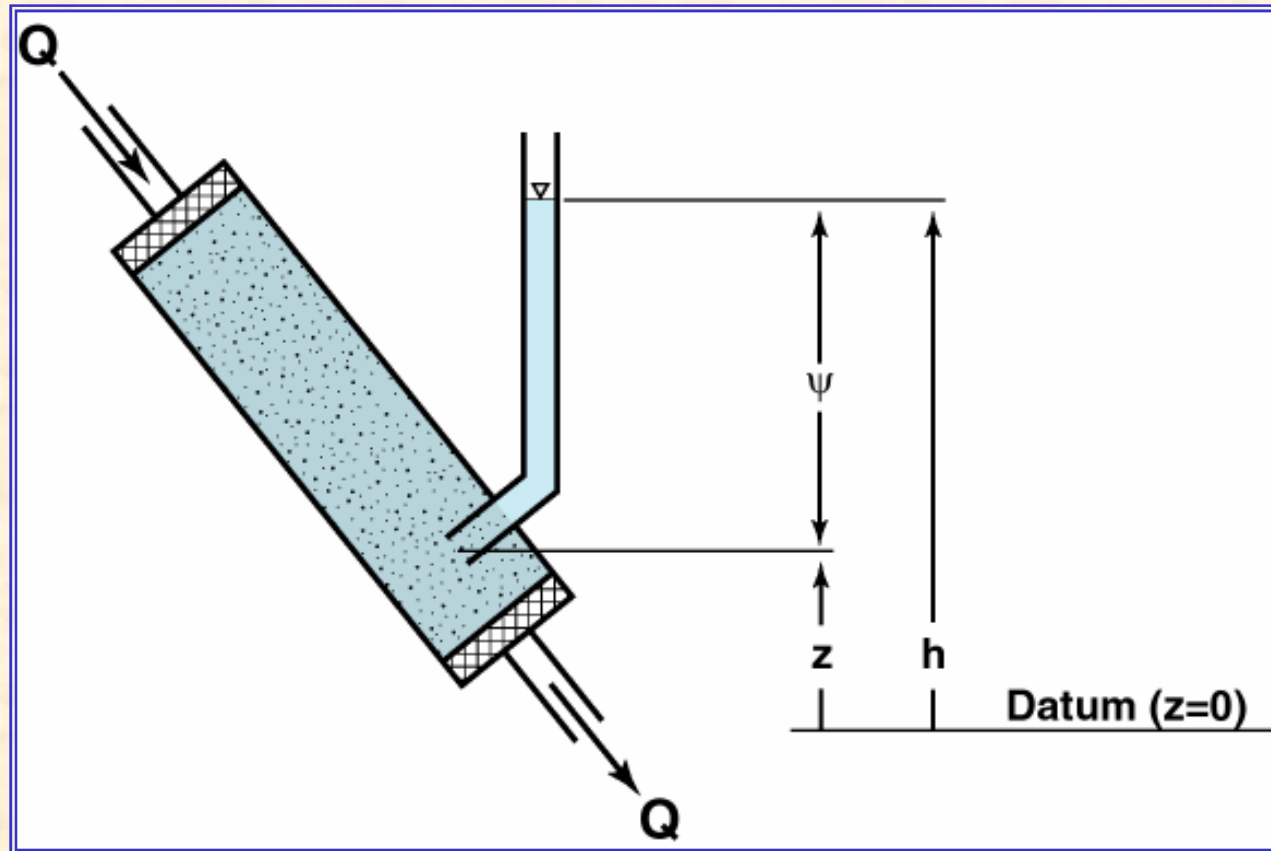
A Hubbert összefüggés, a hidraulikus emelkedési magasság (h)

$$h = z + \frac{P}{\rho g} [m]$$

A Bernoulli tétel, a Hubbert összefüggés, a hidraulikus emelkedési magasság

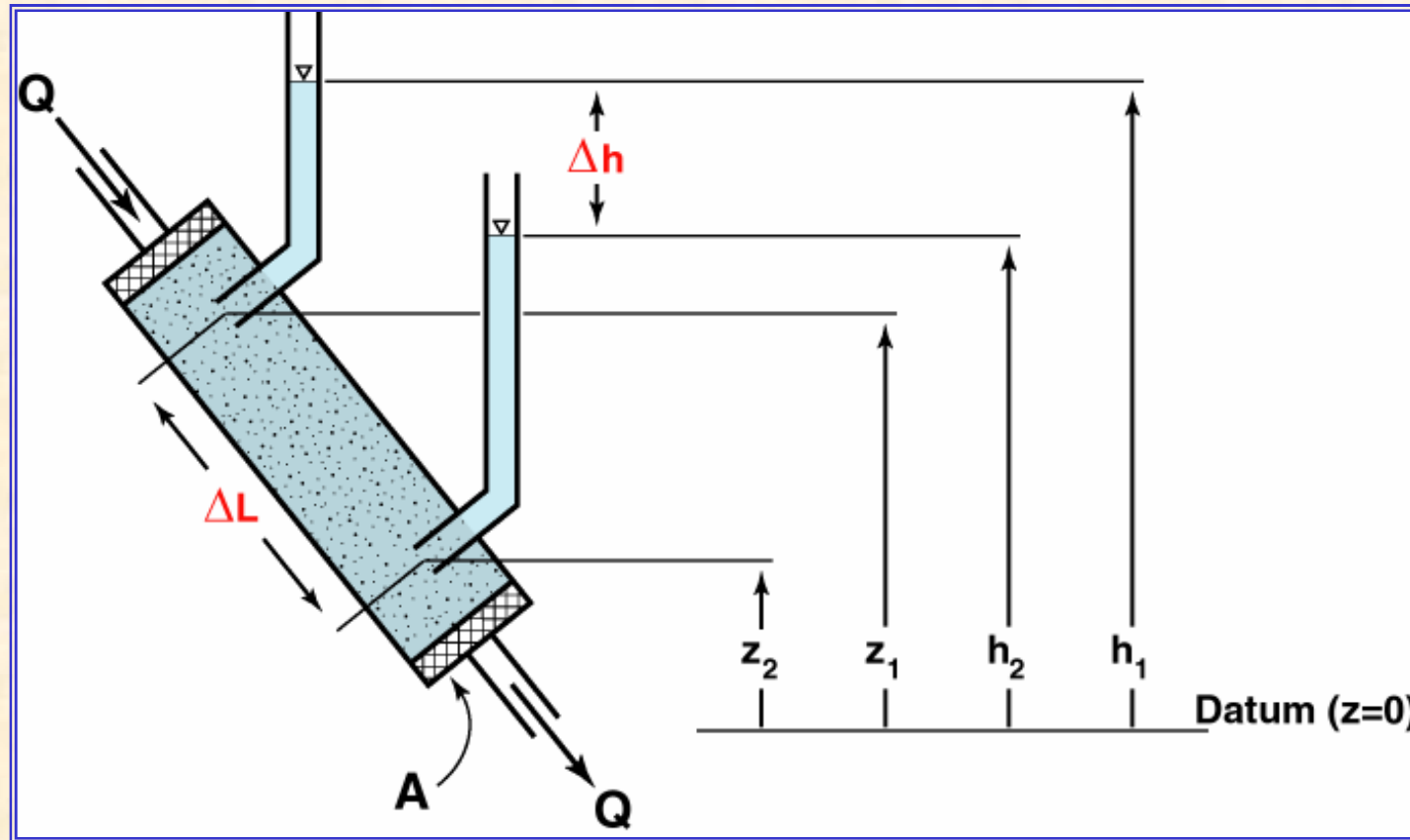
- Nyomásmérés egy adott helyen

$$h = \psi + z = \frac{P}{\rho g} + z$$

A hidraulikus emelkedési magasság, h

- A víz a magasabb energia szintű helyről mozog az alacsonyabb felé

$$h = \psi + z = \frac{P}{\rho g} + z$$

Darcy's Law and the Fluid-Dynamic Parameters

Fluid potential, Φ , and hydraulic head, h

Φ : mechanical energy per unit mass

$$\Phi = gz + \frac{v^2}{2} + \int_{p_0}^p \frac{dp}{\rho}$$

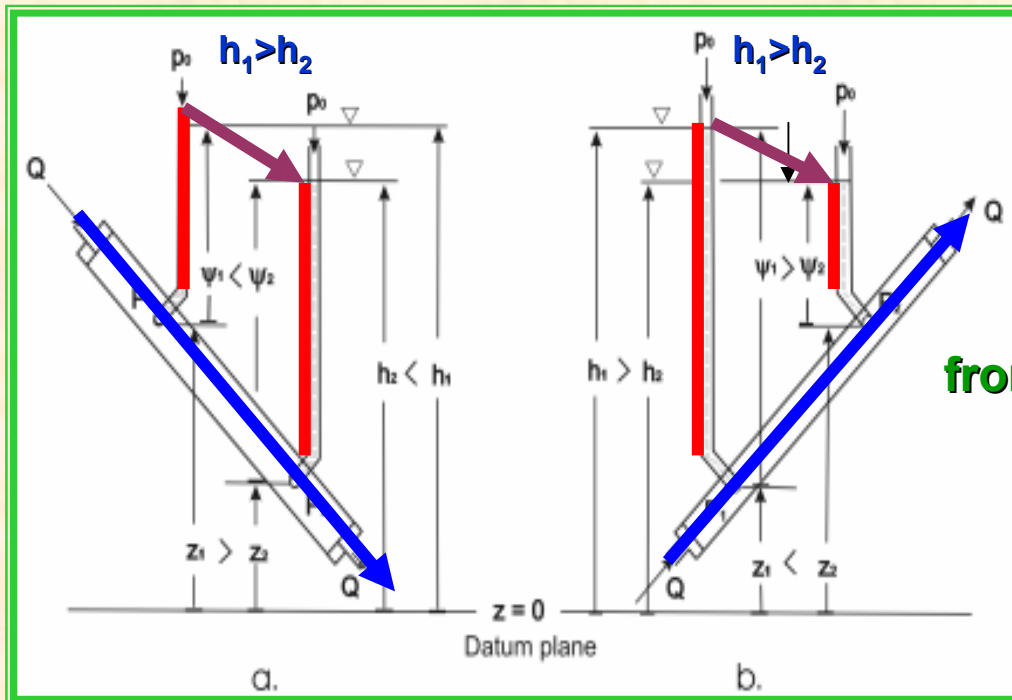
$$\Phi = gz + \frac{p}{\rho}$$

from figure: $p = \rho g \psi$

$$\Phi = gz + [\rho g(h-z)] / \rho$$

$$\Phi = gh$$

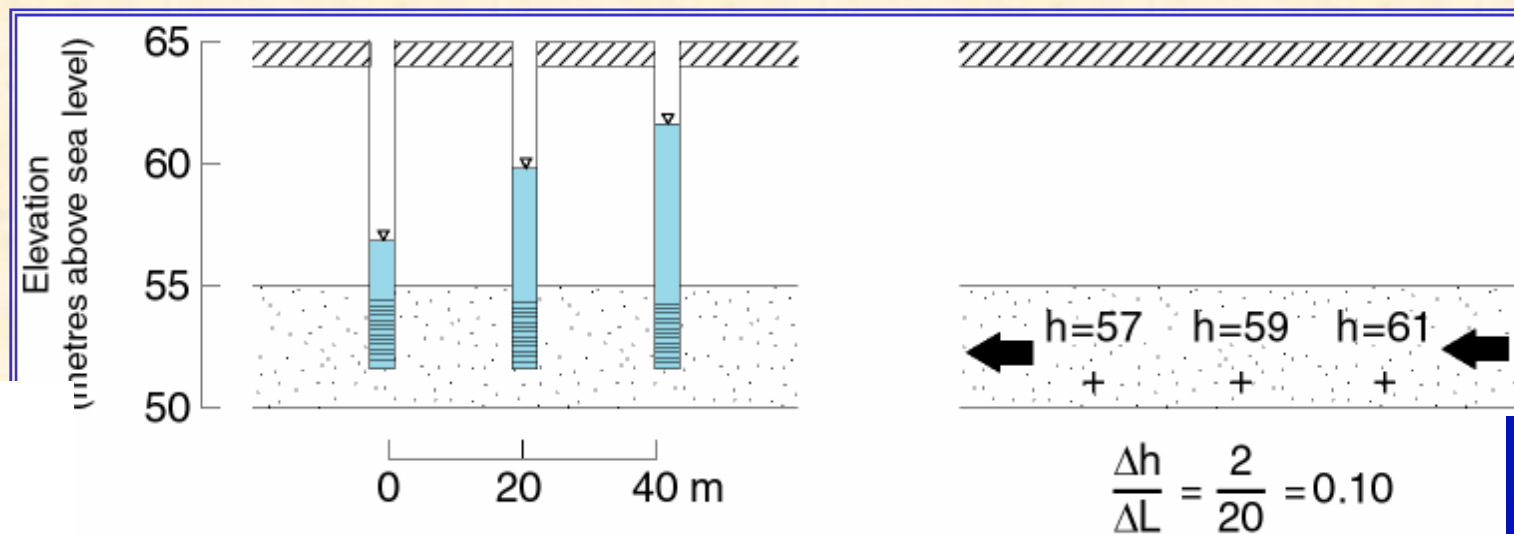
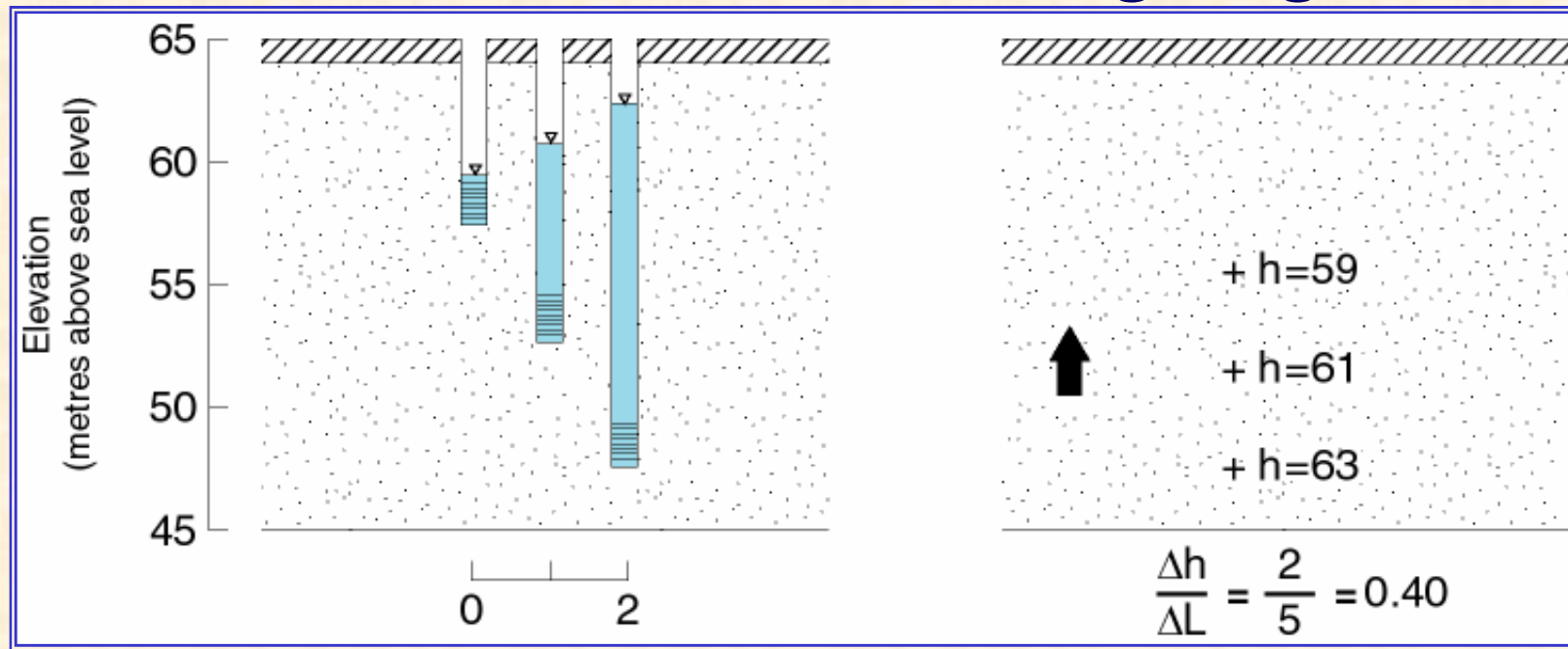
$$h = z + \psi$$

**The unique control on flow direction:
hydraulic head, h .**

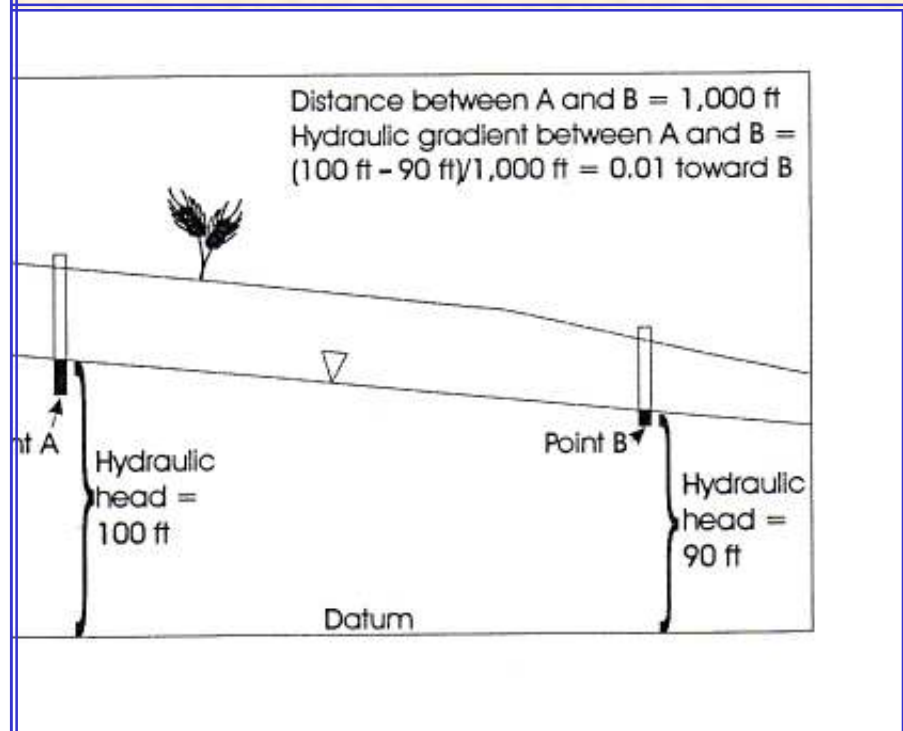
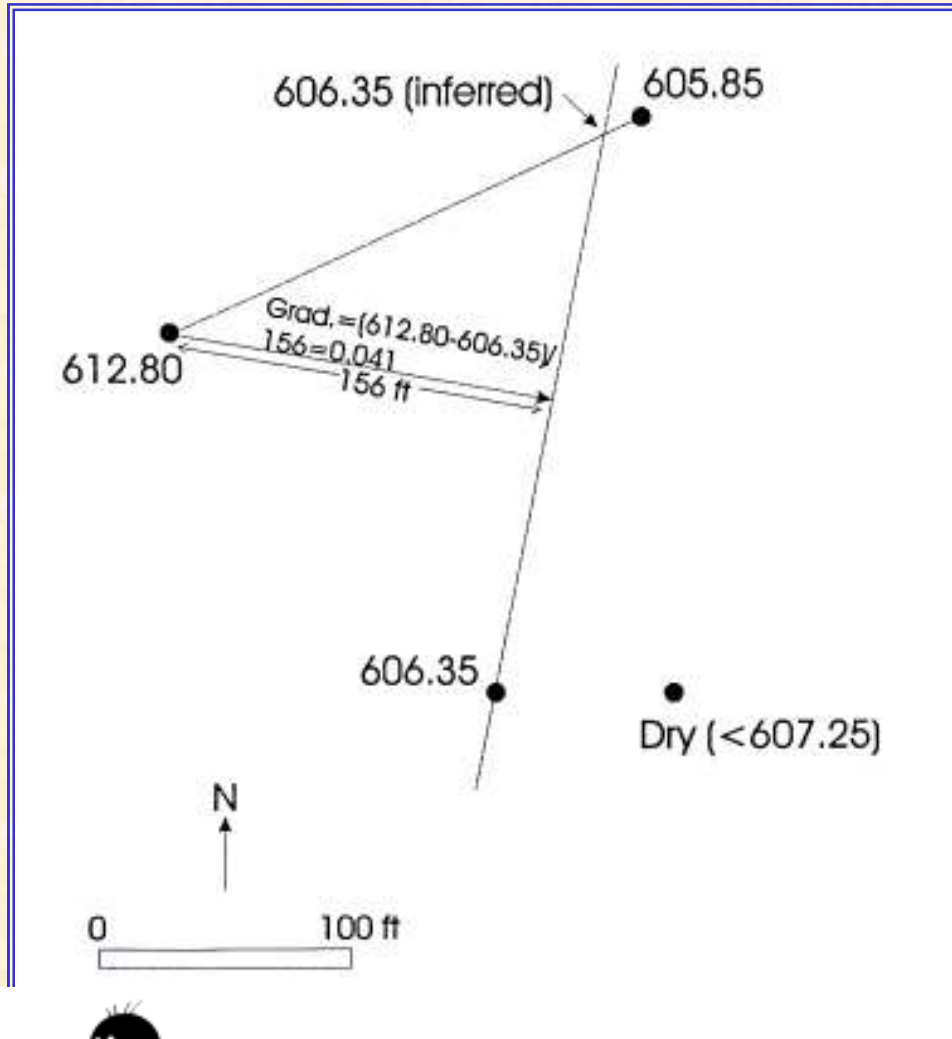

A hidraulikus emelkedési magasság, h

A hidraulikus emelkedési magasság, gradiens, áramlás,

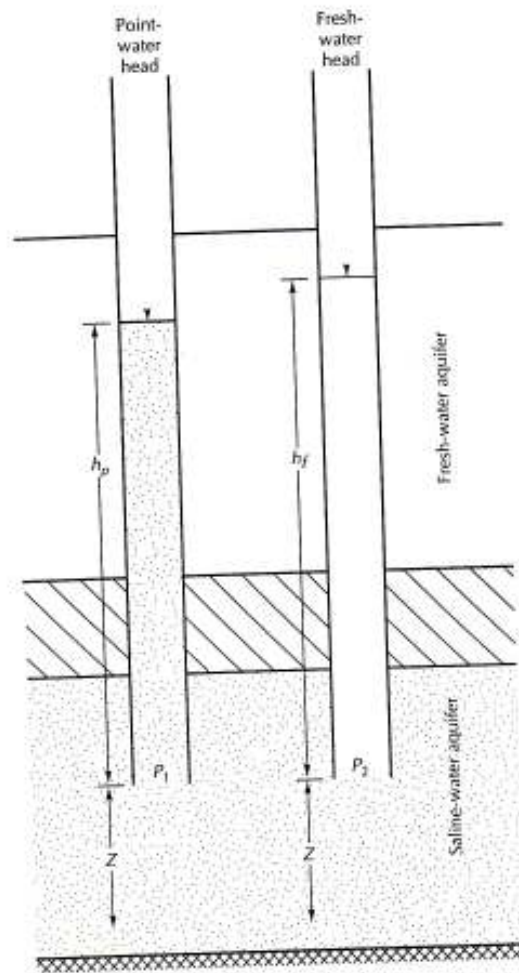
$$I = \frac{dh}{dl}$$

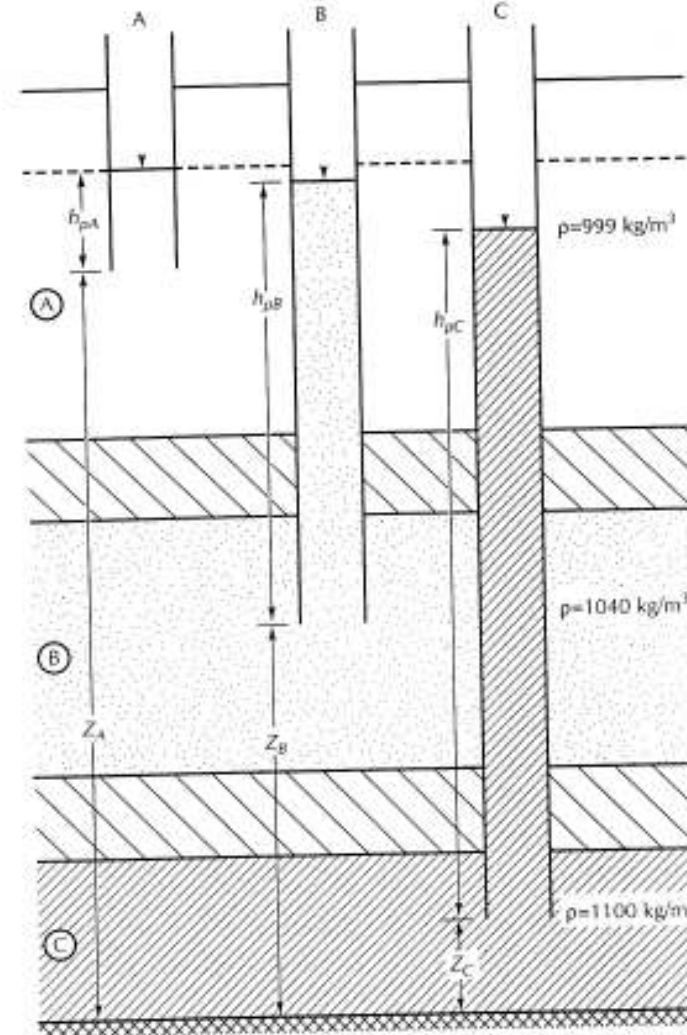
Calculation of hydraulic gradient.

A hidraulikus emelkedési magasság sűrűség korrekciója

Definition of point-water head and fresh-water head.

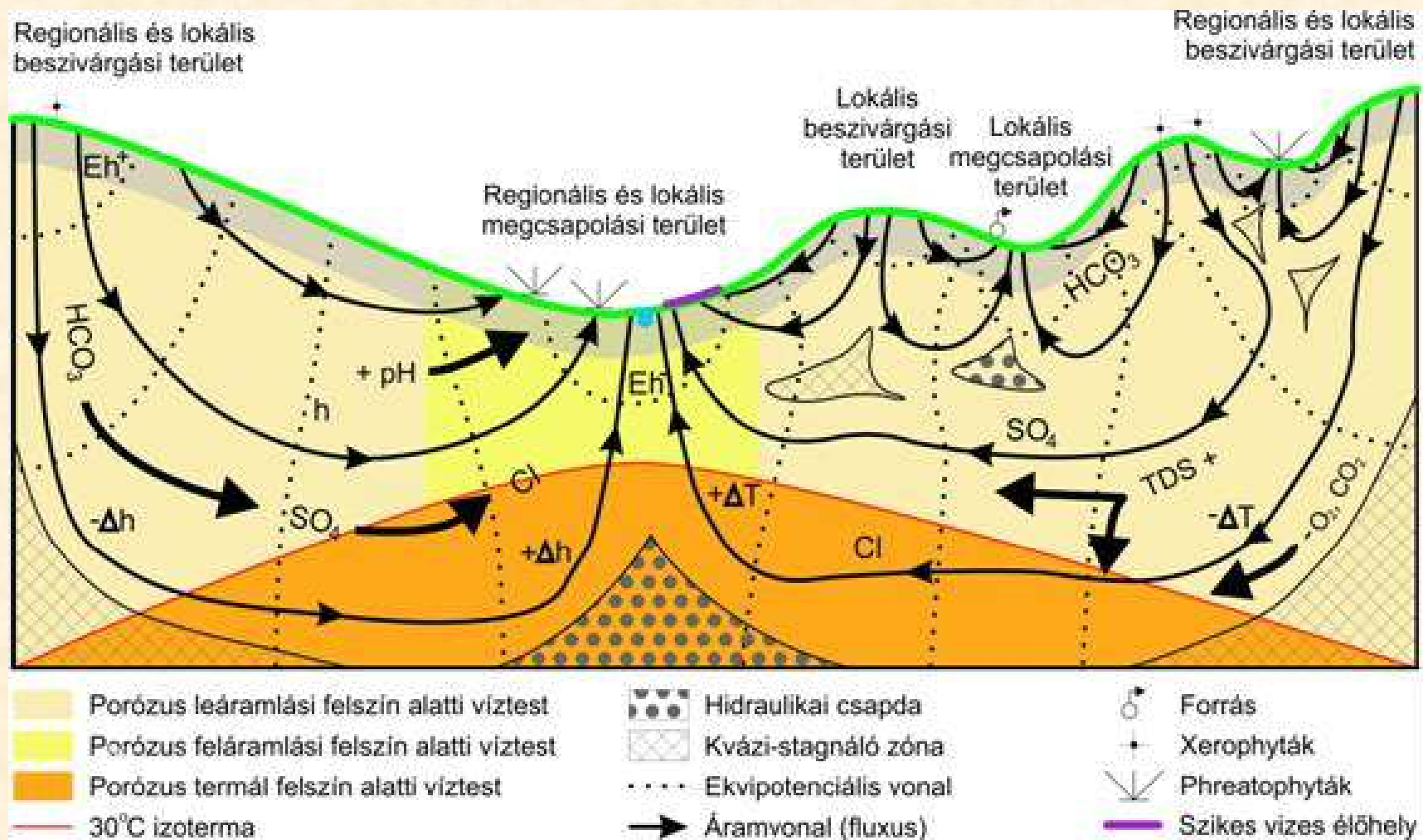

Point-water heads for a system of three aquifers, each containing water of different density.

Felszín alatti áramlási rendszerek megjelenítése

A felszín alatti áramlási rendszerek törvényszerűségeinek bemutató ábrája Tóth József (1963) elmélete alapján.

Felszín alatti áramlási rendszerek megjelenítése

